

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Кина Атанасова Вачкова, гост-проф. в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”,

на дисертационен труд за присъждане на научна степен 'доктор на науките'

Българските лексемни класове и учението за частите на речта

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.1. Филология (Съвременен български език)

Автор: доц. д-р Константин Иванов Куцаров, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски” (ПУ), Катедра по български език (КБЕ)

Тема: *Българските лексемни класове и учението за частите на речта*

1. Предмет на рецензиране

Със заповед № Р33 – 4369 от 2307.201 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема *Българските лексемни класове и учението за частите на речта* за придобиване на научната степен ‘доктор на науките’ на ПУ в област на висше образование 2 хуманитарни науки, професионално направление Филология (Съвременен български език).

Автор на дисертационния труд е доц. д-р Константин Иванов Куцаров, КБЕ към Филологически факултет (ФФ) на ПУ „Паисий Хилендарски”.

Представеният от доц. д-р Константин Куцаров комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 45 (4) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

Молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд; автобиография в европейски формат; копие от диплома за образователната и научна степен „доктор”; протоколи от катедрени съвети, свързани с откриване на процедурата и с предварителното обсъждане на дисертационния труд; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията – приложени са копия на 10 броя публикации с анотации към тях на български и на английски език; справка за съответствие към минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор”; декларация за

оригиналност и достоверност на приложените документи; справка за спазване на специфичните изисквания на ФФ на ПУ.

2. Кратки биографични данни

Константин Иванов Куцаров завършва „Българска филология” в ПУ „Паисий Хилендарски” през 1993 г. От 1995 до 1998 е докторант към КБЕ в ПУ. През 2000 г. става „доктор по филология” (съвременен български език – морфология). В периода 2001-2003 г. е асисент в ПУ, 2003-2005 – ст. ас., 2005-2009 – гл. ас., 2009-2019 – доцент по съвременен български език (СБЕ) в ПУ. От 2016 г. е зам.-декан на ФФ на ПУ.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Макар че полемиките в световен мащаб относно различните аспекти на лексемната таксономия продължават близо тридесет века, определено разработваният в дисертационния труд проблем е *актуален*, особено що се отнася до българското езикознание, в което той остава подценен – както за критериалната база, върху която се осъществява таксономията, така и относно броя на частите на речта. Ето защо основната задача, която си е поставил дисертантът – да изгради оригинална концепция за членението на думите от съвременния български речник, опираща се на научно обоснована критериална база – е *целесъобразна*.

4. Познаване на проблема

Авторът познава задълбочено състоянието на проблема. Това особено добре личи от обхватния исторически преглед, проследяващ възникването и развоя на теорията за частите на речта от древността до наши дни. Аналитично, критично и творчески разглежда знакови трудове на книжовници от Древна Индия, Елада, Александрийската школа, на латинските граматичици, на средновековни и ренесансови автори, на руската и на българската лингвистична традиция.

5. Методика на изследването

К. Куцаров използва широк спектър от методи на работа – описание, историческа и съвременна компаративистика, структурен подход, класификация и систематизация. Този интердисциплинарен методика позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Структурата на труда е подходяща за съдържанието му: увод, 4 глави, заключение с приложена таблица на резултатите от изследването, библиография. В първите три глави се представя развоят на класификацията на думите от античността до наши дни. В Глава първа се разглежда тази класификация през Античността и Средновековието – от граматиките в Древна Индия до русина Ломоносов – представени са 9 школи и 23 автори. Предмет на Втора глава е развоят на учението за частите на речта в руското езикознание след граматиката на Михаил В. Ломоносов – XIX- XX век. Проучени са хронологично 19 знакови автори и Академичната граматика на руския език (1982 г.). Авторът се съгласява с някои схващания, други оспорва. Убедително е защитил изборът на обстоятелен анализ именно на руската лингвистична школа.

Основна е *Четвърта глава. Класове думи в българския език* (с. 239-351). В нея авторът развива собствените си възгледи относно учението за частите на речта, защитава названието *класове лексеми в езика*, което той използва, доказва, че понятията *дума* и *лексема* се препокриват в различна степен при служебните и при пълнозначните думи. Преди да пристъпи към таксономията на лексемните класове в СБЕ, К. Куцаров осъвременява фундаменталния проблем за *принципите на класификация*. Обосновава използваните критерии за прилагането им (логико-семантичен, морфологичен и семантичен), релевантни в различна степен за отделните групи лексеми. Убедително заявява своите obligatorни изисквания за образуването на лексемни класове. Едва след това предлага, изградена върху защитените от него критерии, 12-членна система от лексемни класове в СБЕ срещу класическата 10-членна. Следва описание поотделно на сегментираните 12 класа, с търсене във всеки от тях уникалната комбинация на разпределение на критериите. Два от класовете (дискурсив и причастие) получават автономност, а трети (местоимение) отпада, като словесният му запас се разпределя в 4 други класа. Направено е обосноваване на преразпределение и на други групи лексеми към определени лексемни класове (например на числителните редни към прилагателните). При това авторът следва последователно своята критериална база, което прави тезите му убедителни.

В труда е използвана богата библиография, съдържаща 119 заглавия на български, руски, английски, немски, френски, полски и др. езици, използвани са и електронни публикации.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Рецензираният труд е първото мащабно изследване за частите на речта в българското езикознание. Иновативно са решени фундаментални проблеми: за принципите на класификация и, въз основа на тяхното прилагане, е съставен функционален модел за таксономията на лексемите в СБЕ в 12 лексемни класа. Осъвременен е използваният терминологичен инвентар. Аналитично и с въвеждане на нова фактология е представен развоят на въпроса за частите на речта от древността до наши дни. Освен сериозни научни, изследването има и практико-приложни приноси, особено в областта на българското образование.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Приложените публикации по темата на дисертацията (10 на брой различни по обем статии) представят обикновено приноси моменти от нея. Всички са самостоятелни (без съавтори). 3 от тях са отпечатани в научни издания в чужбина (Полша, Унгария, Турция), а 7 – в България (в авторитетни сборници и в научни периодични трудове). Някои са четени като доклади на научни конференции. Допълнително авторът е добавил кратка анотация на български и на английски език на всяка една публикация, като е успял вярно да прецени мястостото ѝ в работата върху рецензирания труд.

9. Лично участие на автора

Личното участие на дисертанта в проведеното изследване е очевидно. Формулираните приноси и получени резултати са негова лична заслуга. Ако становището му по конкретен проблем съвпада с мнението на друг автор преди него, коректно го цитира. Така „Декларацията за оригиналност и достоверност” отговаря на действителността.

Приложената справка от дисертанта за съответствие към минималните национални изисквания за придобване на научна степен „доктор на науките”, според която са постигнати минимално изискуемите 350 точки, отговаря на действителността.

10. Автореферат към дисертацията

Авторефератът към дисертацията представя коректно нейното съдържание, отразява правилно основните резултати и приносите, постигнати с нея. Има необходимото научно качество и е направен според изискванията.

11. Критични забележки и препоръки

Въпреки изисканите език, стил и правопис на дисертацията, си позволявам да препоръчам на автора да не използва толкова често русизма „се явява” – от рус. „является”. Би могло при публикуване да се съкратят някои не особено съществени с оглед на темата текстове от историческия преглед.

12. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам дисертационното изследване да бъде публикувано като книга (на хартиен и/или електронен носител), за да бъде достъпно със своите съществени научни и научно-приложни приноси до широк кръг от специалисти и други интересувачи се.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** отговарят на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че дисертантът Константин Иванов Куцаров притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Филология (Съвременен български език), като **демонстрира** качества и умения за провеждане на изследвания с получаване на оригинални и значими научни приноси.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната степен ‘доктор на науките’** на Константин Иванов Куцаров в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Съвременен български език).

10.10.2019 г.

Рецензент:
проф. д-р Кина Атанасова Вачкова